

ערך מוסף

גליון 1 | א' בתמוז תשע"ה | 18.06.15

דבר המערכת

עלון חדש, גיליון ראשון, הלב נרגש וקשה לקפוץ ישר לעניין בלי הקדמות וללא הסברים. מאידך, איננו רוצים להכביר במילים על מטרת העלון, משום שאין לו יומרות מיוחדות מלבד תוכן תורני איכותי לבית-הכנסת, לשולחן השבת, ולהעשרה בכלל. אז רק נאמר כי "ערך מוסף" מבקש להיות עלון שבת מעורר מחשבה, עלון שבת המחבר בין התורה לחיים השוטפים, ואת כל השאר יגידו האותיות.

פרשת השבוע מעלה לדיון את נושא מנהיגות הדור. בעקבות פטירתם של גדולי ישראל בשנתיים האחרונות גוברת תחושת ה"יתמות" בציבור, ובצדק, גדולי ישראל מהדור הקודם איחדו את הציבור וישנה תחושה שדור זה נגמר. יחד עם הסתלקות הגדולים נדמה כי תם גם עידן האחדות הציבורית ולנגד עיננו הולכות ומתגבשות קהילות קהילות, למשפחותיהם ולמקומותיהם.

האם יש בעיה בפיצול ציבורי? לכאורה לא. זהו תהליך טבעי, ככל שעץ המשפחה הולך וגדל, מתפשטים עוד ועוד ענפים אשר בתורם שוב מתפצלים. זהו דרכו של עולם. הבעיה מתחילה כאשר הפיצול הופך למחלוקת שאפשר היה ליישב בלי מאבק וקרע ציבורי.

במדרש בפרשתנו, אשת און בן פלת נותנת לנו כלי מדידה בסיסי להבחין מתי לא כדאי להיכנס למחלוקת. היא אומרת לבעלה: "מה אכפת לך - אם משה הרב, אתה תלמיד, ואם קרח הרב, אתה התלמיד?" כלומר, אדם צריך לשאול את עצמו איזה שינוי ייוצר בחייו האישיים אם רב פלוני יכהן או רב אלמוני. לרוב יימצא כי השינוי אינו באמת כה משמעותי. אלא שיצר המחלוקת אינו מוותר בקלות וכל פיצול והבדל סגנון הופך במהרה למחלוקת "לשם שמים", שהרי "אנחנו מקפידים על נושא פלוני והם לא!"

ואולי עלינו לחשוב: האם באמת המחלוקת נחוצה? האם באמת אי-אפשר שידורו יחדיו קהילות שונות עם תפיסות עולם מגוונות? כי הלא אחרי הכל כולנו בעצם רק "תלמידים".

נב. בעז"ה העלון יצא לאור אחת לחודש, צמוד לראש חודש. מוזמנים לשלוח תגובות, הערות והארות לשבת פרשת מטות-מסעי הבעל"ט.

2 פרשת השבוע | מה הם הציפיות שלנו ממנהיג - לשמור על הקיים או להוביל מהלכים של שינוי?

3 הלכה למעשה | לקט הלכות לימי בין המצרים.

4 סיפור לשבת | יחלוקו.

5 מזווית אישית | הזר הקרב אל הקודש - יומת, האם גם זר המתקרב אל התורה צריך לעבור המתה חברתית?

6 אקטואליה | האם זה הוגן לממן רכב של ח"כ מכספי ציבור?

7 חינוך | איך מספרים לילדים על קורח שצדיק היה ונפל, האם גם צדיקים יכולים ליפול?

8 מה חדש.

מנהיגות אמת: תנועה של שינוי

פעולה שונים בתכלית. תפקידו של המנהל הוא בשלילה - לשמר ולחזק את הקיים. תפקידו של מנהיג הוא בחיוב - לשנות.

הרב שלמה וולבה וצ"ל היה מספר כי בישיבת מיר באירופה, טיבו של בחור לא נמדד לפי מידת ה"שטייגן" שלו במשך שנות לימודו, אלא לפי מידת השינוי שעבר עליו. ובתרגום שלי: האם הוא הרחיב את הקומות הקיימות באישיותו (שטייגן), או שמא בנה בתוכו קומות חדשות (שינוי).

זה אפוא ההבדל התהומי בין "מנהל" לבין "מנהיג" ביחס לעבודתו הפנימית של האדם. אך מהפנים ניתן להקיש גם על הפן הכלל-חברתי: מנהל טוב הוא מי שיודע לשמור על הבית מכל משמר - פעולה חיונית בהחלט, אבל מנהיג טוב הוא מי שיודע להרחיב את הבית, לבנות לו קומות חדשות, ולשכלל אותו בשיפוץ מרהיב.

במבט רחב, רבים הם בעלי כושר ניהול, וכנגדם מעטים הם מנהיגי אמת - יחידי סגולה היודעים לזיום שינוי נכון בהתאם לצרכי הזמן. אך במבט פנימי יותר, דומה שבכל אדם נמצא כוחות של ניהול ושל מנהיגות, של שמרנות מחד ושל שינוי ופריצת דרך מאידך - כל אחד לפי התרכובת הייחודית בה ניחן. במובן הזה, פריחתו ושגשוגו של מטה אהרן הוא נחלת הכלל: "וַיֵּצֵא פָּרַח וַיִּצְצוּ צִיץ וַיִּגְמַל שְׁקָדִים."

ציילום: יובל גיית. פיקיוויקי

לאחרון? האם בקיעת הארץ או קטורת העוצרת מגפה קטלנית הם מופתים פחות משכנעים? על שום מה היה צורך בנס נוסף כדי להוכיח את מנהיגותם של משה ואהרן? בין השלילה לחיוב מובא משמו של הרב יחזקאל אברמסקי כי פרשה זו מורה לנו כלל גדול במנהיגות.

ההבדל בין המופתים הראשונים לפריחת המטה מונח בהצלחה. כדי לבסס מנהיגות, חובה להראות מפעל מצליח, משגשג. ובמילים אחרות: יש להבחין בין החיוב לבין השלילה, בין עשייה בעלת תנועה חיובית לבין עשייה שיסודה תנועה שלילית.

הנס הראשון של בליעת קרח ועדתו בארמה, כמו גם הנס השני של עצירת המגפה על-ידי הקרבות הקטורת, היה בדרך של שלילה - "סילוק הבעיה", אך אין די בכך. מדובר אמנם בנס מרשים, אך לא על הנס לבדו יתמנה המנהיג. רק הגילוי האחרון, שבא בדרך חיוב ולא בשלילה - הפרחת ניצני פרחים במטה אהרן - היה בכוחו לסתום את הגולל על הפרשיה ולבסס את מנהיגותם הנצחית של משה ואהרן.

ייתכן שנמצא דרכים יותר משכנעות ליישב את הקושי שבפסוקים אלו; אך היסוד העולה מדברי הרב אברמסקי לא יסולא בפז: מנהיגות אמת היא מנהיגות בדרך של חיוב, לא בדרך שלילית.

ישנם מנהיגים העוסקים בסילוק בעיות - בכיבוי שרפות ומזעור נזקים. כמובן שאין לזלזל בהשיבות של שירות הכבאות. אבל פרס למנהיגות לא יינתן למי שכיבה יותר שרפות, אלא דווקא למי שהצליח לגבש מדיניות חדשנית ופורצת דרך שתמנע את השרפה הבאה. ניהול ומנהיגות - שימור ושינוי ישנו חילוק מהותי בין מנהיגות לבין ניהול. המנהל היעיל מעודד יציבות; המנהיג יוזם שינוי. אלו שני דפוסים

לא כצפוי, בליעתם הנסית של קרח ועדתו לא הביאה את פרשיית המרד במשה רבנו אל סופה. למרות הגילוי האלוקי הברור שאישש חד-משמעית את מנהיגותו של משה ואת בחירתו של אהרן, רוח העם טרם שקטה: "וַיִּלְנֹוּ כָּל עַדְת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מִמֶּחֶרֶת עַל מֹשֶׁה וְעַל אֶהֱרֹן לֵאמֹר אַתֶּם הֵמָּתֶם אֶת עַם ה'" (במדבר יז, 1).

ההבדל בין המופתים הראשונים לפריחת המטה מונח בהצלחה. כדי לבסס מנהיגות, חובה להראות מפעל מצליח, משגשג.

תלונתם הנסנית של בני ישראל הביאה עליהם סכנת כליה, כדבר ה' אל משה: "הֲרִמּוּ מִתּוֹךְ הָעֵדָה הַזֹּאת וְאֶכְלָה אֹתָם כְּרֶגֶע". המגפה אכן החלה להפיל חללים מתוך בעם, והיא נבלמה רק בזכות הקטורת שהקטיר אהרן בפקודת משה. אך למרבה התמימה, גם בואת לא באה הפרשיה לסיומה. מתוך הפסוקים מבואר שתלונות בני ישראל על מנהיגותם של משה ואהרן לא הייתה שוככת אלמלא הוכחת המקלות, שמטרתה הייתה להחזיר את האמון במנהיגי העם: "וַיְהִשְׁכְּתִי מֵעַל אֶת-תְּלֹנוֹת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר הֵם מְלִיִּינִם עֲלֵיכֶם" (שם, פסוק כ). שמות שנים-עשר השבטים נכתבו על שנים-עשר מקלות, כאשר שמו של אהרן נכתב על מקל שבט לוי. המקלות לנו באהל מועד, ובבוקר ההכרעה הייתה חד-משמעית: "וַיְהִי מִמֶּחֶרֶת וַיָּבֵא מֹשֶׁה אֶל אֱהֱל הָעֵדוּת וַהֲגִה פָּרַח מִטֵּה אֶהֱרֹן לְבֵית לְוִי וַיֵּצֵא פָּרַח וַיִּצְצוּ צִיץ וַיִּגְמַל שְׁקָדִים". משם והילך, לא ערער אדם על מנהיגותם של משה ואהרן.

וכן הבן שואל: מה בין האות הראשון

לקט הלכות לימי בין המצרים

אב. מעיקר הדין מותר ללכת לים ולבריכה, וכן מותר לצאת לטיולים בימים אלו. אך יש נמנעים מדברים אלו, כיון שימים אלו ימי פורענות הם, וחששו ללכת במקום סכנה. אך אם כבר הלכו כמה פעמים קודם ימי בין המצרים, ודאי שיש מקום גדול להקל¹².

13. נכון להימנע מסידור, וצביעת הבית, בכל ימי בין מצרים. אמנם המחמיר יחמיר לעצמו. ודאי שלא יימנע משום כח לסייד לאחרים. ובמיוחד אם זהו פרנסתו¹⁵.

14. אין נושאים נשים בימי בין המצרים מ"ז בתמוז עד לאחר ט' באב¹⁶. אך מותר לערוך סעודת או מסיבת אירוסין עד ר"ח אב¹⁷. ויש מקהילות ספרד שנהגו להקל ולישא אשה עד ר"ח אב¹⁸.

להתאבל עליו שלא להקל ראש בדברים אלו. 6. נוהגים האשכנזים שלא להסתפר בימים אלו, בין תספורת הראש, בין תספורת הזקן, בין תספורת כל הגוף. וכן אסור להתגלח בכל הגוף, בין גברים, בין נשים, בין ילדים⁹, ויש להקל לקטנים במקום הצורך, ולכבוד שבת. ובקהילות הספרדים נהגו להסתפר⁷.

7. אשה נשואה או בת בגיל שידוכים מותר לה להסתפר, או להתגלח, כדי שלא תתגנה על בעלה, וכן מותר לה משום צניעות וכבוד הבריות⁸.

8. וכן אדם החייב להסתפר לצורך פרנסתו ולולא כך עלול להיגרם לו הפסד ממוני - מותר בתספורת⁹.

9. טוב לזוהר מלברך שהחיינו בימים אלו, לפי שהם ימי פורענות ואין מתאים לומר בהם "והגיענו לזמן הזה"¹⁰.

ודעת הגר"א שמתור, ונהגו העולם להחמיר בזה. אך אפשר להקל לברך בשבת¹¹. וע"פ הסוד יש להחמיר אף בפרי חדש, שלא לברך שהחיינו בשבת¹².

10. לפיכך לכתחילה לא יקנה בגדים חדשים, שמברכים עליהם שהחיינו, או פירות חדשים בימים אלו. אמנם אם חושש שלא יישאר לו אם ימתין לאחר ימים אלו, או שחושש שמחירים יעלה, וכגון שכעת יש עליהם "מבצע", מותר לקנותם¹³.

11. ויחדשם בשבת ובביגוד חדש אם יכול ימתין עד אחר ט' באב. 12. דברים שאין שמברכים עליהם שהחיינו כגון נעליים חדשות, או הלבשה תחתונה, וכדומה מותר אף לכתחילה לקנותם ולחדשם עד ר"ח

1. שלושת השבועות שבין שבעה עשר בתמוז לתשעה באב נקראים ימי "בין המצרים" על שם הנאמר באיכה (א, ג) "כל רודפיה השיגוה בין המצרים" "אלו ימים בין י"ז לתמוז לט' באב". (פסיקתא זוטרתא שם) זמנים שבהם התחיל החורבן ונגזרו גזירות שקשות, ימים של צער לעם ישראל. ולפיכך תיקנו חז"ל לנהוג מקצת דיני אבילות בימים אלו לזכר צרות החורבן.

2. שלוש דרגות של אבילות ישנם בימים אלו - 1. ימים שבין שבעה עשר בתמוז לר"ח אב. (הידועים בכינוי שלושת השבועות). 2. ימים שמר"ח אב עד תשעה באב. 3. תשעה באב. אנו נעסוק בהלכות הנוגעות לדרגה הראשונה: ימי שלושת השבועות.

3. אסור לשמוע מוזיקה בימים אלו בין אם שומע מכלי נגינה, (live) ובין אם שומע במערכת שמע וכדומה, ואפילו זמרה ווקאלית אסורה¹. וכ"ש שאסור לנגן בכלי נגינה בימים אלו, ואפילו בסעודת מצוה². אך יש מקהילות ספרד שנוהגים לנגן לצורך סעודת מצוה³.

4. אסור לרקוד בימים אלו, ואפילו בסעודת שמחה המותרת, כסעודת אירוסין בר מצוה, סיום, וכדומה⁴.

5. מי שפרנסתו תלויה בכך, מותר לו לנגן במקום הצורך בימים אלו לנוהגים היתר בשמיעת מוזיקה עד ר"ח אב, או לגוים, אבל לא לנוהגים איסור. וכן מי שחייב להתאמן בנגינה בימים אלו ואם לא יתאמן יפסיד את מומחיתו בכלי הנגינה וכדומה, מותר לו להתאמן עד ר"ח אב⁵, אך יעשה שאלת חכם ולא יקל לעצמו. וכדאי הוא בית אלויקינו

13. רמ"א שם סי' יז אג"מ או"ח ג ס" פ
 14. שערי נחמה
 15. שערי נחמה
 16. רמ"א בהג"ה סי' תקנ"א סעי' ב
 17. שו"ע ונ"כ שם, מ"ב ס"ק ט
 18. יבי"ע ח"ו סי' מג

6. רמ"א סי' תקנ"א סי' ד
 7. שו"ע ונ"כ שם
 8. על פי שו"ע י"ד ש"צ סעי' ה
 9. שו"ת אג"מ או"ח ה סי' כד
 10. ספר חסידים סי' תנ"ז, שו"ע א"ח שם סעי' יז
 11. מ"ב שם ס"ק צח
 12. שער הכוונות דף פ"ג ועיין בשו"ת יוסף אומץ סי' נו

1. צ"ח ט"ו סי' לג
 2. שו"ת אגרות משה או"ח א' קס"ו, מנח"א ח"א ק"א
 3. שו"ת יחודי ח"ו סי' ל"ד
 4. פמ"ג א"א סי' תקנ"א ס"ק י
 5. פמ"ג שם בה"ל סי' תקנ"א סעי' ב ד"ה ממעטים, צ"ח טו סי' יט, מנח"א סי' קיא

יחלוקו

כשם שאי אפשר לבר בלא תבן ולא לחלום בלא דברים בטלים, כך אי אפשר לו ליישוב בני אדם בלא מצה ומריבה. מעשה בשני גיסים שניהלו בשותפות חנות מכולת בשכונת גבעת שאול בירושלים והרוויחו פת לחםם ביושר ובכבוד וחיו בשלום ובשלווה. נתקנא בהם השטן ונכנס בנייהם והבעיר את תבערת המחלוקת עד שאחד מהם סילק את ידיו מן השותפות ופתח באותו רחוב חנות מכולת מתחרה. בין שתי החנויות המתחרות נכנסה המחלוקת לשכונה השלווה בצעדים רחבים ובהמלה גדולה, כמתחנת הנכנסת לפני החופה, שהכל נדחקים לקראתה ומבקשים את קרבתה.

הסברה אומרת שבני אדם מחכבים את המחלוקת מפני שהיא מפגינה את שעומם חיי השגרה ומתבלת את החיים בקורטוב של עניין, אך, לאמיתו של דבר, לחיבה זו רובד עמוק יותר. כאשר החיים מתנהלים על מי מנוחות אין אדם מן השורה מתבקש להביע דעתו בעניינים שאינם קשורים אליו במישרין. לא כן כאשר פורצת מחלוקת. באותה שעה דעתו של כל הדיוט מקבלת חשיבות יתירה ואף הוא גופו משוכנע שהסביבה כולה עומדת ומצפה לשיקול דעתו ולחריצת דינו, למוצא פיו ולעקימת אפו. המחלוקת מרוממת כל אדם ומעלה אותו אדריגת שופט שעל פיו ישק כל דבר. הוא יקבע עם מי הצדק ומהו הנכון.

ובכן, כאשר המחלוקת נכנסה לגבעת שאול השלווה מיד נתחלקה השכונה לשני מחנות. כל אחד מן התושבים בחר לו צד; מקצתם המשיכו לקנות דרך קבע בתנות הישנה, ומקצתם היו נכנסים בהפגנתיות רק לחנות המתחרה. כיכרות הלחם ושקיות החלב נמוגו לפתע במשמעות מוגזמת, הנובעת משיקולים מוסריים וטיעונים

מפותלים של צדק. גאוותה של השכונה היה הצדיק ר' מרדכי צוקרמן זצ"ל. אם נאמר שכל ימיו נמלט משמץ של מחלוקת כבורח מפני האש הבוערת, יאשימו אותו בצדק בשל מיעוט דמותו. בכל הזדמנות היה ר' מרדכי חוזר ומתאר בפני שומעי-לקחו את אותו מעמד נשגב שהיה עד לו בכחרותו בישיבת ראדן, כיצד הגיב רבו המובהק החפץ-חיים למחלוקת שפרצה בישיבתו בעקבות מצבה הכלכלי הרעוע. וכך העלה ר' מרדכי על הכתב לזכרון:

היה זה כשנה וחצי לפני פטירת החפץ-חיים. החפץ-חיים הרגיש אז שיש איהו ענין של מחלוקת בעניני הנהלת הישיבה. יום אחד שלח החפץ-חיים להודיע שבני הישיבה יכנסו אליו לביתו בבוקר באופן דחוף, כי יש לו משהו לומר. לאחר שנכנסנו ובאנו לביתו, ראינו מחזה כזה שעד היום לא מש ממני. החפץ-חיים החלש והישיש כל כך, עמד נתמך בשולחנו והיה משולהב כאש, זקוף מלא קומתו וכל גופו רעד ופניו כשלהבת והרים יד ימינו ואמר בריתחה: "הישיבה של החפץ-חיים נוסדה על שלום - מחלוקת החוצה!" ושוב חזר על דבריו: "מחלוקת החוצה!", הוא סימן בידי כמשליך משהו החוצה, ושוב חזר על הדברים: "מחלוקת ארויס". חזר חזר שלוש פעמים, וראינו איך שהוא בוער בדברו. דבריו נכנסו בי כארס של עכנאי.

"ארס" זה עמד לו לעת זקנותו, כאשר התבקש ר' מרדכי למסור שיחות-מוסר באחת הישיבות, אך לאחר יומיים שמע שקיימת מחלוקת בהנהלת הישיבה. ואף שהדברים לא נגעו אליו כל עיקר, כי הכל היו תמימי דעים בחשיבות שיחותיו ומעמדו היה מקובל ורצוי על שני הצדדים, מכל מקום לא היה מסוגל

החפץ-חיים החלש והישיש, עמד נתמך בשולחנו והיה משולהב כאש, זקוף מלא קומתו וכל גופו רעד ופניו כשלהבת והרים יד ימינו ואמר בריתחה

לסבול את האווירה העכורה ומיד עזב את המקום ללא אומר ודברים.

מה עשה אפוא ר' מרדכי בנוגע לסיפור שבו התחלנו? כיצד חמק מהמחלוקת בין שני הגיסים? הוא ורעייתו הצדקנית הכריעו כי מאותו יום ואילך יקפידו לחלק את קניויותיהם בין שתי החנויות באופן שווה - שבוע אצל האחד ושבוע אצל השני, מבלי להעדיף אחד מהם. כל הטרחה כדאית כדי שלא להיות שותפים למריבה זו.

נמנו וגמרו, משובח הוא המעשה האחרון עם חנות המכולת מן הראשון, והסתלקותו ממסירת שיחות-המוסר, ודווקא משום פשטות שבו ושאינ בו הירוואיות.

(עפ"י הספר "חיד דורו: תולדותיו ואורחות חייו של רבי מרדכי צוקרמן, ירושלים תשע"א)

והזר הקרב - על זרים וזרות

מה זה זר? מהי התחושה שחשים זרים? בפרשת קורח מופיע המושג זר פעמיים: 'אש זרה' והזר הקרב יומת'. בשני המקרים אין הכוונה לתחושה לא נוחה של להיות במקום לא מוכר. הכוונה היא להיות במקום שאתה לא רצוי בו. האש של קורח לא הייתה רצויה, כמו גם כניסתו של אדם מישראל, שאינו כהן, מבית לפרוכת. ברור שלהיות במקום לא מוכר זה לא תמיד נעים ולא תמיד נח. אבל כשבחוויה הסובייקטיבית שלך אתה גם לא רצוי, כי אתה בכלל חוצצניק, וגוי, ואיפה אבא שלך, ולמה אין לך מושגים בסיסיים בגמרא, ומה זה האקצנט המוזר הזה בדיבור שלך, אז זה הרבה יותר מלא נח ולא נעים. בפעולות קטנות שלנו, בלקחננו אחריות על עתידנו ועתיד הציבור הסובב אותנו, נוכל להביא לכך שהזר הקרב... לא יומת.

ואין לך מושג במסגרות חינוכיות וטיפוליות שאינן חרדיות. ואתה הולך אתך לראות מקומות גם כי במגזר הציבורי יש נהלים, יש חשיבה ויש פיקוח, ואתה חלק מהמערכת וזה לא ממש משנה מה הרקע האישי שלך, וגם כי אתה באמת מאמין שמה שטוב לו עכשיו זה למצוא מרגוע לנפשו היגיעה, ולא בהכרח במקום חרדי, אבל הכל זר ומוזר, משהו לא מתחבר לך, ואז אתה קולט שגם לו לא.

אין לו בעיה עם המקום. יפה כאן. משקיעים בלימודים. והוא דווקא אחד שמסוגל מבחינה לימודית. אבל "בכל מקום שאליו הגעתי הייתי צריך להשלים פערים". תחושת כישלון מתמשכת. פערי שפה, פערי סוציאליזציה, פערים לימודיים, ופערים דתיים. אתה מבין שהבחור במרדף אינסופי אחר משימות שאחרים הטילו עליו. משימות שאף אחד לא דאג לשאול אותו איך הוא איתם ושאלך לא היה שם בשבילו לטפוח על שכמו וללחוש לו שהוא מסוגל. למקומות השונים מהם הוא מגיע ואליהם הוא הולך יש מכה אחת משותף - בכלום הוא מרגיש לא שייך. זר.

ואתה חושב על עצמך ועל החיים שלך, ועל המצבים הרבים שבהם הרגשת זר, ועל כך שבכול המצבים האלה היה שם מישהו, הורים, אישה, חברים, שגיבו אותך ונתנו לך להרגיש מצוין עם עצמך, למרות הזרות הסוציאלית המתבקשת למשל באוניברסיטה, ואתה מתחיל לחשוב: אולי אני בעצם מבין את הנער הזה, אני יכול אפילו להזדהות אתו.

ומ שני. בתקופה זו של חיי, ימי שני הם ימים עמוסים. רצף של תחנות ופגישות עם אנשים מגוונים מקהילות שונות, המתחיל בשיעור באוניברסיטה, עובר במקום העבודה שלי במגזר הציבורי, ממשיך למפגש לימוד משותף לחרדים ולשאינם, ומסתיים בחברותא עם הבן בן ה-13 ללימוד הדף. אך ביום שני האחרון השתלבה לה עוד תחנה בסדר יומי, ומה לומר? תחנה לא מוכרת, זרה. במסגרת עבודתי אני מנסה לסייע לנערים חרדים אפופי שאלות של זהות אישית, לפלס את דרכם לעולם אחר, בוגר יותר או שלא. אך בשבוע שעבר מצאתי את עצמי מטייל עם נער לא-דתי בין שבילי המטופחים של קמפוס חינוכי מפואר במטרה לברוק אתו את האפשרות שיצטרף לשם בשנת הלימודים הבאה. הפטוניות הרעננות והשיחים הגוומים להפליא לימדוני שעשו כאן השמטה לשנת השמיטה, והניגודיות בין המראה המבלבל הזה לבין שלט שמספר בהבלטה על שלושת הדברים עליהם העולם עומד (כן, גם תורה), הייתה קצת מעוררת תמיהה.

אתה מבין שהבחור במרדף אינסופי אחר משימות שאחרים הטילו עליו. משימות שאף אחד לא דאג לשאול אותו איך הוא איתם

והנער נער. עלה מחו"ל. הוריו התגיירו. אחר התגרשו. למד בתלמודי תורה וישיבות חרדיות. עתה הוא חילוני. המון מעברים. שאלת הזהות האישית שלו עוברת שעות נוספות. ואתה עובד סוציאלי חרדי, והילד הזה הופנה אליך, כי מה לעשות הוא מגיע מרקע חרדי,

החמור, הרכב והעוזר האישי / מימון מכספי ציבור

"לא חמור אחד מהם נשאתי"
(במדבר טז, יג)

בימינו חזרת ונשנית סוגיית מימון בעלי תפקידים ציבוריים מכספי ציבור. ועולה השאלה: מה היא המידה הנדרשת ממנהיג או פרנס - האם עליו להימנע מכל גביית הוצאות מן הציבור, אף לא עלויות הניידות ממקום למקום, או שמא זו חומרה יתירה, "לפנים משורת הדין"? אל מול קריאת-התגר החמורה היוצאת מפי דתן ואבירם, חורג משה רבנו ע"ה ממנהגו ללמד סניגוריה על ישראל ופונה אל ה' ומבקש "אַל תִּפֶּן אֶל מִנְהַתֶּם" (שם, טו). האישום הקשה המוטח במשה, בכיכול נוהג הוא שררה על העם, מעורר אצלו תרעומת בשל העזות והשקר הטמונים בו, שהרי: "לא חמור אחד מהם נשאתי ולא תרעתי את אחד מהם". הנהגת משה את העם הייתה מאופיינת בהתנזרות קיצונית מכל טובת-הנאה מן הציבור, גם לא לצרכיו שלו, וכמאמר המדרש: מה שהיה דרכי ליטול - לא נטלתי מהם; בנהיה שבעולם, אדם שהוא עושה בהקדש - נוטל שכרו מן ההקדש, ואני, בשעה שהייתי יורד מן מדין למצרים, היה דרכי ליטול מהן חמור, שבשביל צרכיהם ירדתי, ולא נטלתי" (במדבר רבה יח, י; בפרש"י בנוסח אחר ממדרש תנחומא ז). ובמקום אחר פירשו חז"ל: "לא חמור אחד מהם נשאתי" - לא הטענית את חפציי על חמורו של אחד מהם. כך אמר משה: כל אותן מסעות שהיינו נוסעים במדבר - לא אמרתי לאחד מהן שייטול דבר משלי ויטעון על חמורו (שמות רבה ד, א). מדרש זה מלמדנו כי הנהגתו של משה חורגת מ'מנהג שבעולם', אך באופן רגיל: "אדם שהוא עושה בהקדש -

נוטל שכרו מן ההקדש". יתירה מכך, ביחס למלך נאמר: "וְאֵת חַמּוֹרֵיכֶם יִקַּח וְעֵשֶׂה לְמִלְאָכָתּוֹ" (שמואל א, ח, טז) ופסקה הרמב"ם בהל' מלכים ד, ב). כיוצא בו אף ביחס לדיינים, על אף שמהם נדרשת משנה-זהירות שלא להיות מושפעים מתמיכת הקהל העומדים לפניהם לדין, נפסק שחובת הקהילה להעמיד להם קופה לצרכי פרנסתם (טור חושן משפט, סימן ט). יתר על כן, הנצי"ב בספרו "הרחב דבר" טוען כי אף משה לא נמנע מליטול הוצאותיו מקופת הציבור, ולדעתו אין בזה משום מידת חסידות כלל. ואלו דבריו: [...]. שהעוסק בתמידות בצרכי ציבור, אין זה מן החסידות שלא יאכל משלהם, שהרי יהיה מוכרח להאציל [להקדיש] איזה שעה למצוא פרנסתו ולא לעסוק בצרכי ציבור, והרי נוח להם שגם באותה שעה יאה שקוע בצרכיהם ויהיה ניוון משלהם" (הרחב דבר, במדבר טז, טו). לדברי הנצי"ב, גם משה רבנו ניוון מן הציבור, אלא שהורדת אשתו ובניו למצרים הייתה לצורך עצמו ולא לצורך הציבור, ולפיכך לא נטל באותה שעה את הוצאות הנסיעה מכספי הקהל. אלא שמן התיאור בגמ' על הנהגתו של שמואל הנביא, "וּתְשׁוּבָתוֹ הִרְמִיתָהּ כִּי שָׁם בֵּיתוֹ (שמואל א ז, יז) - שכל מקום שהלך שם ביתו עימו" (ברכות י, ב). נראה לכאורה שמידת חסידות היא להימנע כליל מגביית הוצאות מן הציבור, גם הוצאות הנגרמות ישירות מן העיסוק בצרכי ציבור. בדומה לכך, רבי יעקב צבי מְקַלְנֵבוּרְג זצ"ל, בעל "הכתב והקבלה", לאחר מחקר לשוני מעמיק על הביטוי

"חמור אחד מהם" (האם פירושו חמור אחד, או חמור של אחד), מביא ש"אחד מהם" משמעו המיוחד שבהם, היינו קופת הציבור המוקדשת להוצאות צרכי ציבור. אם כן, כוונת משה בדבריו היא שאף הוצאות האמורות להשתלם מן הקופה הציבורית לא גבה מן העם. כללו של דבר: שאלת המידה הראויה בהנהגתו של פרנס, בכל הנוגע למימון הוצאותיו ביד הציבור, היא שאלה רחבה שקשה לקבוע לה מדה אחידה. כמאמר הגמ': "הרוצה ליהנות - ייהנה כאלישע, שאינו רוצה ליהנות - אל ייהנה כשמואל הרמתי" (ברכות י, ב). משמע, במידת-מה הדבר תלוי ברצונו ובהכרעתו של המנהיג. אך אין זה אומר כי אם בחר בעל השררה ליהנות מותר לו לנצל את הקופה הציבורית כרצונו, אלא "ייהנה כאלישע" - "עלִית קיר קִטְנָה [...] מִטָּה וְשִׁלְחֵן וְכֶסֶא וּמִנְזָרָה" (מלכים ב ד). וכבר הורנו הרמב"ם כי חובה על המנהיג ש"כל יהיו מעשיו לשם שמים, ותהיה מחשבתו ומגמתו להרים דת האמת ולמלאת העולם צדק" (רמב"ם, הל' מלכים ד, י). כאשר זהו היעד הניצב למול עיני השופט, אינו עושק וניצול, אלא טובת השר היא גם טובת הנתינים.

Wikimedia, 3.0 Makary, CC BY-SA

ניצוד מתמודדים עם נפילה?

ולילדינו, את ההבחנה בין בחירה ברע שנעשית בתור מצב קבוע לבין בחירה שנעשית מחמת נפילה. כל חטא הוא רע, אך עבוד מצב קבוע של חטא מגדיר את האדם כרשע, מעידה אקראית אינה אלא "נפילה" אשר עלינו לקבלה בהבנה, להפיק ממנה לקחים ולהמשיך במרץ הלאה. לא זו בלבד, אלא שבשביל לדעת איך לקום, צריך לדעת גם איך ליפול. הרב דסלר מייחס את התפילה "והסר שטן... מאחרינו" לתחושה המתלווה לאדם לאחר חטא וגורמת לו להרגיש פצוע וחבול, נחות ולא שיך. תחושה זו היא מעשה שטן שהמלחמה נגדו היא ההבנה כי עולם רוחני אינו מצבור של מעשים טובים אלא בנייה עקבית ושיטתית, כך שגם אם נפלנו, עלינו לנער את האבק ולהמשיך הלאה.

השימוש במושג "נפילה" ביחס לכישלון מוסרי, מורה כי מצב זה אינו טבעי. לשכיבה על הקרקע מתוך בחירה לא ניתן לקרוא "נפילה". נפילה היא דווקא כאשר השכיבה נעשית בניגוד לרצונו של האדם, בעקבות סיבה חיצונית כמו חולשת הגוף או היתקלות במכשול. אם כן, המסר החשוב הטמון בדברי שלמה הוא שבחירה ברע, כשהיא נעשית על ידי צדיק, דינה כנפילה, כמעידה אקראית. מדוע? משום שכאשר האדם חפץ בטוב וכל סיבת ירידתו וחסאו הינה חולשה רגעית או היתקלות במכשול, ניתן להיות סמוכים ובטוחים כי רצונו העמוק בעשיית הטוב יעמידהו על רגליו שנית. זאת, בלי כל קשר לעובדה שעל כל אדם לתת את הדין על מעשיו, יהיה צדיק או ח"ו רשע. ואולי זה הוא גם המסר של התורה בסיפור חטאי האבות, ללמדנו כי יחד עם הידיעה הכללית בנוסח "כל האומר דוד חטא אינו אלא טועה" המושרשת בליבנו כלפי כל ענקי הדורות, עלינו לדעת כי גם הם יכולים ליפול ודבר זה אינו מפחית מגדלותם. המרגלים, מרים, קורח ועדתו, נפלו, חטאו ואף נענשו, אבל הם נשארו 'דור דעה'. כלומר - לא חייבים לחפות על הצדיק ולהצדיק את המעשים, אלא אדרבא, עלינו לדעת כי גדולתו של אדם אינה נמדדת באי-יכולתו ליפול, אלא במגמה הכללית של מעשיו. את עיקרון זה עלינו להנחיל לעצמנו

ש בת פרשת שלח לא הייתה השבת הראשונה בה בני חזר מהחידר עם טענות קשות על נשיאי ישראל, זה קרה כבר לפני שבועיים, כאשר למד על איחור התרומה של הנשיאים והשאלה "אבא, למה הם התעצלו?" לא נתנה לו, ובעקבותיו גם לי, מנוח. השבוע, עם הלמידה על חטא קורח ונשיאי העדה לבטיו, מן הסתם, רק יתגברו. לא נעים, אך יחד עם הסיפורים המרוממים על האבות הקדושים וניסיהם הגדולים מחייבת אותנו התורה ללמד את בנינו גם על הצד הפחות מרומם של דורות ראשונים: חטא העגל, חטא המרגלים, קורח ועדתו, צרעתה של מרים ועוד. חובה עלינו ללמוד וגם להסביר, אבל איך באמת עושים זאת? איך מסבירים לילד רך על טעויותיהם/חטאיהם של נשיאי דור דעה? איך לא הורסים לו את הידיעה הבסיסית הנתפסת אצלו בפשטות ותמימות כי "צדיק" הוא מי שלא עובר עבירות. האם לא היה 'נקי' יותר לא לעסוק כלל בחטאים?

בין ירידה לנפילה "שבע ייפול צדיק וקם" אמר החכם מכל אדם ובזאת הורנו כמה מסרים: ראשית, גם צדיק יכול ליפול, ויש שיאמרו אף חייב. שנית, גם כאשר הצדיק נופל הוא עדיין נשאר "צדיק", ולכן גם אם זה קורה שוב ושוב, הוא תמיד יקום. ואחרון: גם כישלונות של צדיקים הם בגדר "נפילה". כלומר,

אבל איך באמת עושים זאת? איך מסבירים לילד רך על טעויותיהם/חטאיהם של נשיאי דור דעה? איך לא הורסים לו את הידיעה הבסיסית

בעקבות מקרי שרלטנות וחוסר מקצועיות בתחום הטיפול הפסיכולוגי, עבודה סוציאלית ועוד, מתארגנת קבוצת אנשי מקצועות בריאות הנפש להקמת איגוד מטפלים חרדי שיהווה גוף מקצועי המרכז מידע רלוונטי על מטפלים חרדים מקצועיים, יצירת רשת קשרים, ועידוד מודעות לחשיבות המקצועיות הנדרשת בתחומי בריאות הנפש.

בכנס השידוכים של אגודה אחת השתתפו למעלה מ-100 איש, שדכנים, יזמים חברתיים וצעירים כוגרי ישיבות אשר יצאו ללימודים או עבודה. הכנס נועד כדי לעלות לסדר היום את מצוקת השידוכים בקרב בחורים אשר מסיבות כאלה ואחרות יצאו מהמסגרת הישיבתית הרגילה. במהלך הכנס הציגו מספר דוברים את הבעיה והועלו הצעות שונות לקידום פתרון. בין השאר עלה הצורך בהכשרת שדכנים ייעודיים לציבור זה, וכן הדרכות מסודרות לצעירים בתקופת השידוכים שאינם נמצאים במסגרת ישיבתית. המעוניינים להשתתף במיזם - מוזמנים ליצור קשר.

מכון מד"ת (מדיניות תורנית) סיים את פרויקט "תפקיד הרב בישראל". 178 עמודים המסכמים את תפקיד הרב בישראל, בדגש על רבנים באזורים שאינם שומרי תורה ומצוות. כעת מתחיל צוות המכון לעבוד על גיבוש "קוד אתי לרבנות", מערכת כללים ואמות מידה עבור מצבים שונים בחיי הרבנות, כגון שמירת סודיות, גדרי ניצול מרות, ועוד.

ארגון אקשיבה הנותן מענה אנונימי לצעירים, השיב בחודשים האחרונים על כ-100 שאלות בכל תחומי החיים: אמונה, בחירה, ביטחון עצמי, דיכאון, דקדוק במצוות, טלפון כשר, כיבוד הורים, פיגועים, שיעמום, שלום בית, תפילה ועוד.

אקשיבה

ask 216

אקשיבה - טוב ששאלת!

מענה לצעירים וצעירות חרדים בנושאי אמונה, מחשבה, צניעות, התלבטות, קשיים ועוד, ע"י צוות חרדי מקצועי, באנונימיות מלאה.

www.akshiva.co.il | ask@akshiva.com

